

משלמים, ורגיל הוא בכך, שוב אין פודין אותנו. מפני תיקון העולם, שלא ירגיל עצמו בכך.⁽¹¹⁾

אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן, כדי שלא ייטמעו בין הגויים, אבל בחיי אביהם, הוא משמר אותם.⁽¹²⁾

לומר כן הוא: שהרי כשם שלחולקים על רבי מאיר, אין צריך שיעשה תנאי ויאמר: "הריני מגרשך אם אמת יש בשם רע שהוציאו עליך, ואם לא יהא התרה לנדרך" – וכמבואר לעיל ריש עמוד א, שדי באמירת: "משום נדר אני מוציאך", וכדמוכח גם מדברי רש"י כאן – אם כן הוא הדין שלרבי מאיר אין צריך "תנאי כפול" ממש], ומשום גילוי דעת לבד יכול לקלקלה [כמו שרצו לומר התוספות מו א ד"ה אי, וכתובות עד ב ד"ה משום], ומה שאמרו: "כפליה לתנאיה", היינו "כפליה לגילוי דעתיה", שכשם שנחלקו חכמים ורבי מאיר לענין תנאי אם צריך לכופלו, כך נחלקו לענין גילוי דעת, שלרבי מאיר אין זה גילוי דעת אם לא כפל דבריו, כיון שאינו סובר "מכלל הן אתה שומע לאו", והיינו דאמרינן: "בדלא כפליה לתנאיה", שאם לא כפל גילוי דעתו שוב אינו יכול לקלקלה.

וכפירוש הזה מבואר גם בחידושים המיוחסים לרבינו קרשקש מה ב ד"ה גם, והוסיף שם, דרק "כפול" צריך לרבי מאיר, ולא שאר משפטי התנאים: "הן קודם ללאו", ו"תנאי קודם למעשה".

ב. כבר נזכר בהערה 1 בגמרא לעיל עמוד א, ששיטת רש"י היא, שמה שאמרו בכל הסוגיא משום "קלקולא", היינו קלקול ממש שייפסלו בניה כממזרים.

אלא שהתוספות בכתובות [עד ב ד"ה משום, וראה גם לעיל בעמוד א ד"ה ואי, ובמהרש"א שם] תמהו על שיטת רש"י, ותוכן קושייתם היא: הרי בהכרח אין אנו עוסקים במי שעשה תנאי מפורש בגירושין, כי אם עשה תנאי לא יועיל מה

ש"לא יחזיר", כי בכך לא ייבטל התנאי, ועדיין יקלקלה; ומאחר שלא עשה תנאי, במה יקלקלה?! ואין לומר: כיון שגילה דעתו די בזה כדי לקלקלה, [וכפי שהביאו שם דוגמאות לזה], כי בהכרח שאין מועיל כאן גילוי דעת, שהרי לרבי מאיר מבואר כאן שצריך תנאי כפול "ומה שייך הכא תנאי כפול, אי סגי בגילוי דעת"?! ואולם בדברי התוספות ר"ד ורבינו קרשקש, מתבארת שיטת רש"י, וכן פירש את שיטתו ב"אילת השחר". [וב"פני יהושע" מו א ד"ה ורש"י פי, ביאר שיטת רש"י באופן אחר].

11. א. מאירי; ובהכרח שזה הוא הטעם, שאם לא כן מה ענין דין זה לפירוקן העוסק בדברים שהם "מפני תיקון העולם".

ב. בפשוטו תיקון העולם הוא, שלא יעשה כן תמיד למכור את עצמו לגוי ויקבל תמורתו, ואחר כך יטיל את עצמו על הציבור שיפדוהו, וכעין מה שאמרו לעיל מה א גבי "אין פודין את השבוין יותר מכדי דמיהן", משום "דוחקא דציבורא"; ולפי זה, כשם שאמרו שם שקרוב יכול לפדותו אם ירצה, הוא הדין כאן; ואולם לא נזכר דין זה ברמב"ם ושולחן ערוך, וכתבו בסתם ש"אין פודין", וראה עוד בהערה 2 לקמן מז א.

וב"אילת השחר" כתב שלש ביאורים בטעם הדין שאין פודין אותו, ראה שם.

12. א. כן מבואר בגמרא, ועל פי פירוש רש"י שם; ומשמע, שבלא טעם זה לא היו פודים אותם, ואף שלא מכרו הם את עצמם, אלא אביהם מכרם, וכבר מת ואינו יכול למוכרם שוב.